№ 58 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏԻ 19 — 1909 — ԵՐԵՍՈՒՆԵՕԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏԻ 19 № 58

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամեն լեզվով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողագրի 10 կոպէկ.
Տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

(37-ՐԴ ՏԱՐԻ)

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

12 ամս. 10 ռուբ., 11 ամս. 10 ր., 10 ամս. 9 ր., 9 ամս. 8 ր., 7 և 6 ամս. 6 ր., 5 ամս. 5 ր., 4 ամս. 4 ր., 3 ամս. 3 ր., 2 ամս. 2 ր., 1 ամս. 80 կ. և առաքման ծախք՝ 20 կ.: Ամերիկա տարեկան 6 դոլլար, Եւրօպա 30 ֆրանկ, Պարսկաստան 10 ռուբլի, Թիւրքիա 120 ղրուշ: Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և 40 կ. նամականիշ։

Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торгов. Дома Л. и Э. Метцль и К-о, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршалковская, 130, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Հինգշաբթի, մարտի 19-ին,

Ընտանեկան երեկոյթ

Երեկոյթին կը նուագեն սազանդարները։ Հիւրերը թոյլատրվում են համաձայն ընդհանուր հիմունքների՝ 1 ռուբլի վճարով։

230. 1—1

ԹԻՖԼԻՍԻ

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

եկող հիւանդների համար ամեն օր, Վօկզալնայա 8, տ. Էնֆիաճեանցի։

Տելեֆօն 695

Ե. Գ. ՖԷԴՈՐՈՎ ամեն օր, բացի չորեքշաբթի և կիրակի օրերից, $8^1/_2$-ից մինչև $9^1/_2$, ներքին հիւանդ.։

Վ. Դ ԳԱՄԲԱՇԻՁԷ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 11—12 ժամը, ներքին և երեխաների։

[illegible]

(օ. մ.) ա. 38. 100—36

ԳՈԳՈԼԵԱՆ ՕՐԵՐ

I

Գեղեցիկ տօն է այս տօնը, որ կատարում է Ռուսաստանը այս օրերը, սկսած վաղվանից։

Դա գրական, բարոյական գաղափարական տօն է։

Այն տօներից մէկն է դա, որոնք անյայտ էին հին Ռուսաստանին և կազմում են նոր ժամանակների սեփականութիւնը։

Գոգոլը այն գրական սիւներից մէկն է, որոնց վրա հաստատված՝ առաջ գնաց ռուսաց գրականութեան զարգացումը։

Եւ կովկասահայ երիտասարդութիւնը, որ կամ ուսել է պետութեան դպրոցներում, կամ տեսել նշանաւոր գրողի «Վերաքննիչ» պիէսը ռուսական և հայկական բեմերի վրա, կամ կարդացել նրա հեղինակութիւնների բնագիրը, և մասամբ հայ թարգմանութիւններով, կրթվել է Գոգոլի գրուածքների ազդեցութեան տակ, նրան ընդունում է մօտ իր սրտին և այսօր նա նոյն երախտագիտութեամբ և յարգանքով տօնում է անմահ ռուս

[illegible]

ունէին գրական շրջաններում Գոգոլի վերաբերութեամբ, և հաստատեց նրա համար գրականութեան մէջ մի պատուաւոր դիրք, որը այնուհետև աւելի և աւելի ամրապնդվեց, դառնալով գրականութեան այն սեփականութիւններից մէկը, որոնք մնում են իբրև պարծանք ազգի տաղանդի և ստեղծագործութեան։

Գոգոլի նկարագրած և վերարտադրած տիպերը այնքան կենսական, այնքան բնորոշ, այնքան արտայայտիչ են, որ նրա վերստեղծած հերոսների անունները դարձան նոյնանիշներ յայտնի հասկացողութիւնների և բնորոշումների համար։ Եւ «գոգոլեան տիպեր» ասելով իւրաքանչիւր մարդ գաղափար ունի բոլորովին որոշ ըմբռնումների մասին։

Գոգոլեան տիպերը դարձել են սեփականութիւն ոչ միայն գրականութեան, այլ և խօսակցական լեզուի։

Եւ ժողովուրդը մեծ երախտագիտութեամբ յիշում է իր գրողին, որը արտայայտեց իր գրուածքների մէջ կեանքը և կեանքի գործողներին, առիթներ և դիւրութիւններ տալով քննելու իրականութիւնը և մաքրելու այն բոլորից, ինչ որ տգեղ է, թերի, անբարոյական և վնասակար։

Ա. Քալանթար

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՌԷՅԽՍՏԱԳՈՒՄ

Բեռլին, 16 մարտի

Ռէյխստագում տեղի ունեցած վիճաբանութիւնները մեծ տպաւորութիւն են գործում հասարակական կարծիքի վրա։

Այսօր ռէյխստագի ամբիոնները և դիպլոմատների օթեակը լի են։ Պալատական օթեակում նստած են պրինց Աւգուստ Վիլհէլմը կնոջ հետ և Օսկարը։

Առաջին ճառը արտասանեց Վասսէրմանը, որ մատնանիշ արաւ Գերմանիայի ֆինանսների քայքայման վրա և յայտնեց, որ նրանց վերակենդանութիւնը անհրաժեշտ է զինուորական ոյժը պաշտպանելու, սօցիալական խնդիրները լուծելու և պրէստիժը արտասահմանում պահպանելու համար։ Ընդհանուր խաղաղութիւնը, ինչպէս դէպքերը ցոյց տուին, յենվում է սուինների վրա. ֆինանսական բարենորոգումը պէտք է իրականանայ։ Ցայտնելով, որ նացիօնալ-լիբերալ կուսակցութիւնը կողմնակից է յօգուտ ժառանգութիւնների հարկաբաշխութեան սիստեմին, Վասսէրմանը խօսեց բլօկը պահպանելու օգտին, այլապէս ղեկավարութիւնը կանցնէ կենտրոնին. հաստատեց, որ լիբերալ կուսակցութիւնները համերաշխ են կառավարութեան հետ, որ ֆինանսական կարիքները պէտք է բաւարարութիւն ստանան նաև բոլոր ստացուածքների վրա հարկ նշանակելով։

Ապա խօսեցին ազատ մտածողների և պահպանողականների պարագլուխները։ Առաջինների ներկայացուցիչը խօսեց յօգուտ բլօկի պահպանութեան, երկրորդների ներկայացուցիչը աշխատեց պաշտպանել կուսակցութեան դիրքը։

Այնուհետև խօսեցին սօցիալ դեմօկրատների և լեհական կուսակցութեան լիդերները։

Կենտրոնը և լեհերը լռեցին։

Հինգժամեայ վիճաբանութիւններից յետոյ հանդէս եկաւ Բիւլօվը և խրատագոյնս ընդգծեց, որ ինքն ամբողջ էութեամբ նուիրված է միապետութեան։ Կայսրը ժողովրդին ցոյց տուեց իր վստահութիւնը։ Վերջում Բիւլօվը հերքեց իր հրաժարականի մասին տարածված լուրը։

Կանցլերի և նրա դիւանատան բիւջէն ընդունվեց։ (Հ. Գ.)

—

Բեռլին, 17 մարտի

Ռէյխստագում ծովապետ Տիրլիցի կարճ ճառից յետոյ գերմանական նաւակառուցման մասին, խօսեց լեհացի Սկարժինսկի, որը ի միջի այլոց այն միտքը յայտնեց, որ Գերմանիան և Աւստրիան պարտաւոր են համաձայնութեամբ գործել միմեանց հետ, այլապէս նրանք կատարելապէս միայնակ կը մնան։ Սակայն այդ բանին արգելք է դառնում Գերմանիայի աւանդական բարեկամութիւնը Ռուսաստանի հետ։ Դրա դօգման վաղուց թագաւորում էր գերմանական քաղաքականութեան վրա։ Ինչը Բիւլօվ յայտարարում էր, որ կողմնակից է այդ դօգմայի։ Թէպէտ և Ռուսաստանը կորցրեց իր զօրքը և նաւատորմը ճապօնական պատերազմի մէջ, նա այնուամենայնիւ ստիպված է ձգտել փրկելու իր պրէստիժը Բալկանների վրա, որպէս զի հնարաւորութիւն ունենայ այսուհետև ևս մեծ պետութեան դերը խաղալ։ Գործերի դրութիւնը փոխվելուց յետոյ Արևելքում, պարզվեցին մինչև այժմ եղած անորոշ յարաբերութիւնները երեք կայսրութիւնների միջև. միմեանց հանդէպ կանգնած են մի կողմից Ռուսաստանը, այսինքն սլաւօնական աշխարհը, միւս կողմից՝ Գերմանիան և Աւստրիան, որպէս գերմանականութեան ներկայացուցիչներ։ Սերտ դաշնակցութեան դէպքում Գերմանիայի և Աւստրիայի միջև, պրուսական գերմանականութեան քաղաքականութիւնը, ինչ էլ լինի, չէ կարող երկար պահպանվել, որովհետև նա ակներև հակասութեան մէջ է գտնվում այդ դաշնակից յարաբերութիւնների հետ։ Պրուսական ճնշման քաղաքականութեան շարունակութիւնը վերջ ի վերջոյ բոլոր արևմտեան սլաւօններին Ռուսաստանի գիրկը կը գցէր։ Երևի գերմանական կառավարութիւնն ևս ոչինչ կասկածներ չունի այդ մասին։ «Թող,—ասաց Սկարժինսկի,—մեզ Պրուսիայում այն իրաւունքները տան, որ ռուսինները վայելում են լեհական Գալիցիայում։ Սկզբում մենք դրանով էլ գոհ կը մնայինք։ Սկարժինսկի ճառով աւարտվեցին վիճաբանութիւնները արտաքին քաղաքականութեան մասին։ Այսօր քննվելու է ներքին քաղաքականութիւնը։ (Հ. Գ.)

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՒԱՍԱՐԱԿՇՌՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Պարիզ, 17 մարտի

Մամուլը միաբերան ընդգծում է գերմանիզմի յաղթութիւնը և նախատեսում է, որ այդ պայմաններում լուծված հարցը կարող է դարձեալ բացվել ապագայում։ (Հ. Գ.)

—

Հռոմ, 17 մարտի

Պատգամաւորների պալատում զինուորական մինիստրը յայտնեց, որ իտալական զօրքը հնարաւորութիւն ունի պաշտպանել դրօշակի և երկրի պատիւը, սակայն ոչ ոք չէ կարող կասկածել, որ անհրաժեշտ է ուժեղացնել պաշտպանողական միջոցները և զինուորական կազմակերպութեան անհրաժեշտ զարգացումն տալ։

Ծովային մինիստրը յայտնեց, որ նոր բիւջէտով խնդրվում են այնպիսի գումարներ, որոնք կարող կը լինեն բաւարարութիւն տալ զինուորական նաւատորմի պահանջներին, ի թիւս որոնց նոր նաւաշինութեան արագացման։ (Հ. Գ.)

—

Վիէննա, 13 մարտի

«Նէօյէ-Ֆրէյէ-Պրեսսէ» լրագրում տպագրված է մի սենսացիօն տեղեկութիւն, որ, իբր թէ, Ռուսաստանի և Աւստրօ-Ունգարիայի միջև ներկայումս բանակցութիւններ են տեղի ունենում համաձայնութիւն կայացնելու բալկանեան քաղաքականութեան հարցի վերաբերմամբ։ Այդ համաձայնութիւնը կը վերացնէ երկու պետութիւնների մրցութիւնը և կապահովի եւրօպական խաղաղութիւնը։ («Р. С.»)

—

Լօնդօն, 17 մարտի

Համայնքների ժողովում քննվում է կառավարութեանը պախարակումն յայտնելու առաջարկութիւնը։ Համայնքների ժողովը լիքն է։ Անգլօ-գերմանական յարաբերութիւնների առիթով Գրէյ մատնացոյց է անում,

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

—

Լօնդօն, 16 մարտ (ն. տ.)

Անցեալ ամսոյ 24 (ն. տ.) թուականով Թէհրանէն գրուած թղթակցութիւն մը հրատարակած է տեղւոյս արմատական օրաթերթ մը, որ բաւական հետաքրքրական տեղեկութիւններ պարունակելով՝ կուզեմ շարք մը արտատպումներ ընել։ Ինչպէս պիտի տեսնէք, թղթակիցը խիստ լաւատես աչքով կը նայի խնդրին վրայ և իր նամակին նոյն առաջին տողերն իսկ յոյս ու եռանդ կը ներշնչեն ընթերցողին։

«Պարսկաստան պիտի տիրանայ սահմանադրութեան,—կը սկսի թղթակիցը,—որովհետև Թաւրիզ, Իսպահան, և Ռաշտ այդպէս ըսին. Թէհրան ևս նոյնը պիտի ըսէր՝ եթէ համարձակէր։ Ու զարմանալի չէ։ Կառավարութիւնը բարեփոխելու համար մէկէ աւելի ակներև ու հաւանական շարժառիթներ կան»։

Ու այնուհետև կը թուէ ռամիկանական ու զինուորական սիստեմէն վիշտ ու ծիծաղ շարժող օրինակներ, որոնց «Մշակի» ընթերցողները ծանօթ ըլլալու են արդէն։

«Ռաշտի մէջ,—կը շարունակէ յօդուածագիրը,—ուր ականատես եղայ, յեղափոխութիւնը լրջօրէն կը գործէ, թերևս մասամբ այն պատճառով, որ այդ քաղքին մէջ գըլխաւորաբար միջին-դասակարգային շարժում մըն է այդ։ Անժխտելի է, որ Ռաշտի ազգայնականը (եթէ պարսիկ մըն է ան) անկեղծ և պարզ հաւատք մը ունի սահմանադրութեան և ազատականութեան ոյժին մէջ, ճիշտ ինչպէս որ եւրոպացիք ունէին 50 տարի առաջ և պէտք է նորէն սորվին Արևելքէն՝ այս օրերէն մէկը։ Ան ուսած է նաև անգլիական պատմութիւնը և պատրաստակամ է քեզի հետ Կարլոս I-ի և Քրօմուէլի շրջանի մասին վիճելու։ Միջահասակ մարդիկ, ապահովաբար երաշխիք մը իրենց անկեղծութեան, մարտիկներ ըլլալէ չեն վախենար։ Երբ օրը գայ, չպիտի վարանին կուռի երթալ, Ռաշտի ցեխոտ փողոցները ճեղքելով։

«Կրսուի թէ Ռաշտի մէջ շարժումը ժողովրդական շարժում մը չէ. հաւանականօրէն ժողովրդին զանգուածը, բազարներու ժողովուրդը, յեղափոխական գաղափարը իսկական յեղափոխութենէն աւելի նախամեծար կը համարի. պատրաստ են սահմանադրութիւնը ընդունիլ, եթէ շնորհուի իրենց. պատրաստ են տելէֆօնին վրայէն Թէհրան «Սահմանադրութիւն կուզենք» պոռալ։ Բայց հիմա որ իրենց քաղաքը ազգայնականութեան է ենթարկուած, թերևս կը ցաւին այն ռիսկերուն վրայ, զորս իրենց համար քաջաբար յանձն առին կազմակերպիչները։ Ռիսկերը բազմաթիւ են։ Շահը կրնայ ժամանակաւոր յաղթանակ մը ունենալ։ Այնքան դիւրաւ կարելի պիտի չըլլայ արքայական մը ըլլալ այն ատեն, որքան կարելի է հիմա ազգայնական մը մը ըլլալ։

«Փրկութիւնը այս պահուս Ռաշտի մէջ պարզ արարողութիւն մըն է։ Բաւական է, որ լինքզինքդ ազգայնական մը հռչակես, ու քու խօսքդ կընդունուի։ Օրինակի համար՝ նախորդ կառավարիչը քաղաքէն դուրս պարտէզի մը մէջ սպանուեցաւ։ Իր հիւրընկալը գնաց տեղ մը պահուելու ու հոն յանկարծ իր սկզբունքները փոխեց»։

Թղթակիցը ապա յառաջ կը բերէ թագաւորականներու այն ճղճիմ առարկութիւնը թէ՝ ժողովուրդը օրինապահ և գոհ է, բայց դուրսէն գրգռիչներ գալով կը ստիպեն զիրենք յոռի միջոցներու դիմել։

«Այս ագիտատորները կովկասէն են, վրացիներ ու հայեր։ Ասոնք մեծ քանակութեամբ խռնուած են Ռաշտ ու պահ մը մոռցած կերևին իրենց երկրին մէջ իրարու դէմ ունեցած թշնամանքները։ Հայերը, ինչպէս ամեն ոք գիտէ, ճարպիկ ժողովուրդ մըն են, և մեծ ուղեղ կը հայթայթեն ազգայնական դատին։ Կովկասցիք ինչու համար Ռաշտ ու Թաւրիզ գալով Պարսկաստանի խռովութեանց կը մասնակցին։ Եթէ անոնք պարզ վարձկաններ են, յայնժամ ծանր վտանգ կայ, վասնզի եթէ նըպաստը սպառի, այն հօյակապ հիմքը, որուն վրայ ազգայնականներ իրենց շարժումը կառուցանել կուզեն, զարհուրելիօրէն կը խորտակուի։

«Միւս կողմանէ հայեր ու վրացիներ համահաւասար կրնան այն կարծիքը ունենալ, որ իրենց՝ Պարսկաստանի մէջ կատարած գործունէութիւնով կը խանգարեն Ռուսաստանի քաղաքականութիւնը։

«Այսու հանդերձ, վրացիին տիպը աւելի Դ'Արդանեանի կը մօտենայ քան թէ Մաքիավելլիի»։

Յիշեալ թղթակիցը վերոյիշեալ պարբերութեան անմիջապէս կաւելցնէ այն, որ վրացիք աշխարհի ամենէ գեղադէմ ու սէգ արտայայտութիւնով օժտուած տիպը ըլլալով՝ անտարակոյս գունագեղութիւն մը կը շնորհեն այս այլապէս մռայլ ու մթին պարսկական յեղափոխութեան։ «Եւ,—կը յարէ,—լաւ է, որ ասանկ գործի մը մէջ կան մարդիկ, որ կը հաւատան, ինչպէս վստահ եմ՝ վրացիք կը հաւատան, թէ ազնիւ կռիւ մը ազնիւ դատէ մը շատ աւելի էական է»։

—

Միւս կողմանէ, տարբեր աղբիւրներէ հասնող նամակներ և հեռագիրներ խիստ չարագուշակ լուրեր կը հաղորդեն Պարսկաստանի քաղաքական ներկայ վիճակին նկատմամբ։

Ասոնց թիւին կը պատկանին «Times»-ի մասնաւոր ու պարսիկ թղթակիցները, Բալկանեան կօմիտէի քարտուղարին հեռագիրները «Daily News», «Chronicle» և «Manchester Guardian» թերթերու։ Ամենէ զարմանալի կէտը այնտեղ է, որ «Times»-ի մասնայատուկ ներկայացուցիչը գովեստի շռայլիչ խօսքերով կը խօսի զօրավար Լեախօվի ցոյց տուած «տոկունութեան» և «քաջասրտութեան» մասին։

Անցեալ օր Պարսկաստանի կօմիտէն Լինչի նախագահութեամբ գումարում մը ունեցաւ այստեղ, նպատակ ունենալով թելադրել արտաքին գործերու մինիստրին՝ չէզոք դիրք մը պահել այդ երկրին վերաբերմամբ և կամ, հակառակ պարագային՝ միջամտութիւն մը եթէ անհրաժեշտ է, ստիպել շահը սահմանադրութիւն հռչակել և վերցնել երկրին վրայէն զինուորական դրութիւնը։

«Daily News», որ պարբերաբար այս հարցը իր ընթերցող հասարակութեան առջև պահել կը ճգնի, կրկին խիստ խմբագրական յօդուած մը ունի, որով սըր Էդուարդ Գրէյի անբացատրելի դիրքը կը պախարակէ սուր շեշտով մը։

Իսկ հակառակ այս բոլորին, ամեն անգամ որ պարլամենտի մէջ հարց տրուի իրեն այս մասին, արտաքին գործերու մինիստրը քանի մը անհամ ու յանկերգ դարձած ֆօրմիւլայով կը պատասխանէ ու կը նստի, առանց որոշ ու մէկին լուսաբանութիւն մը տալու։ Պարսկական գործերով զբաղուող և այդ երկրի բարելաւութեան բաղձացողներուն համար ամենէ աւելի դըժգոհութիւն պատճառողը Գրէյի այս ընթացքն է։

Մինաս Ցոլակ

որ Անգլիայի արած փորձը՝ մեկուսացնել Գերմանիան՝ կարող էր կոնֆլիկտ առաջացնել, որովհետև ոչ մի ազգ, որի գոյութիւնը Գերմանիայի նման զօրեղ է, չէ կարող թոյլ տալ հարևան պետութիւններին վարել նրա առանձնացման քաղաքականութիւնը։ Ապա Գրէյ առարկեց Միջնաւոր Արևելքում Անգլիայի և Աւստրիայի միջև այնպիսի թիւրիմացութիւնների ենթադրութեան դէմ, որոնք թելադրվելիս լինէին նրանով, որ Գերմանիան Աւստրիայի բարեկամն է։ Ապա Գրէյ, բացատրելով նաւատորմի ծախսերը, ժառանգոյց է անում, որ նրանք պէտք է համապատասխան լինեն գերմանական ծախսերի հետ, որովհետև Անգլիայի համար էական մեծ նշանակութիւն ունի չընկնել երկրորդական տեղը։ Գրէյ առարկեց այն ենթադրութեան դէմ, որ իբր թէ Անգլիան դիտաւորութիւն ունի յարձակւում գործել Գերմանիայի վրա, ու յայտնեց, որ Գերմանիայի հետ համաձայնութիւնը կարող է կապվել ոչ թէ հաւասարութեան, այլ անգլիական նաւատորմի գերազանցութեան հիմքի վրա։ Գրէյ աւարտեց իր ճառը հետևեալ խօսքերով. «Մեզ լիապէս հարկաւոր են մեր ոյժերը։ Ծովապետութիւնը պատշաճաւոր կերպով գնահատում է պահանջները։ Ես ցաւում եմ զինաւորութիւնների աճման մասին, բայց միայն մի երկիր կարող է փրկել Եւրօպան։ Մենք պէտք է պատրաստ լինենք պաշտպանելու մեր ազգային գոյութիւնը այն պայմաններով, որոնք վիճակվել են մեզ»։

Պախարակումն յայտնելու առաջարկութիւնը մերժվեց 353 ձայնով 115-ի դէմ։ Նացիօնալիստները և բանւորական կուսակցութիւնը ձայն տուին յօգուտ կառավարութեան։ (Հ. Գ.)

ՍԵՐԲԻԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

Բուդապեշտ, 17 մարտի

«Կոր. Բիւրօն» հաղորդում է. «Տեղումս ստացված տեղեկութիւնների համաձայն, անհաւանական է ներկայանում, թէ Պետր թագաւորը հրաժարվի գահի իրաւունքներից, որովհետև նկատի առնելով գահաժառանգ Ալեքսանդրի անչափահասութիւնը, հարկ կը լինի խնամակալութիւն նշանակել։ Դինաստիայի փոփոխութիւն նաև չէ նախատեսվում։ (Հ. Գ.)

—

Բէլգրադ, 17 մարտի

Հրատարակված պաշտօնական հաղորդագրութիւնից երևում է, որ կոմս Ֆօրգաչը երէկ իր կառավարութեան անունից առաջարկել է սերբիական կառավարութեանը առևտրա-քաղաքական modus-vivendi, որը սակայն Սերբիայի համար ոչ մի օգուտ չի բերի։ (Հ. Գ.)

—

Բէլգրադ, 17 մարտի

Այսօր ցերեկով մինիստրների խորհուրդը որոշեց կատարել մեծ պետութիւնների պահանջներն ամբողջովին։ Այդ մասին տեղեկացվեց Վիէննայի սերբիական դեսպանին։ Վաղը կառավարութիւնը սկուպշչինային կը հաղորդէ մեծ պետութիւնների առաջադրութիւնը։ Վիէննայի սերբիական դեսպանին յանձնարարվեց աւստրո-ունգարական կառավարութեանը ներկայացնել մեծ պետութիւնների մշակած սերբիական յայտարարութիւնը։ (Հ. Գ.)

ԹՈՒՐՔԻԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

Կ. Պոլիս, 13 մարտի

Այսօր Ստամբուլում թշնամական միտինգ է կայացել արտասահմանեան մամուլի, գլխաւորապէս «Լեվընա Հերալդ» և «Պրօղրօս» լրագիրների դէմ։ Միտինգը կազմակերպել է «Թանին» թերթի խմբագրութիւնը։ Մասնակցելու համար ուղարկված են եղել 200-ի չափ հրաւիրաթերթիկներ։ Մինչդեռ խմբագրութեան առջև հաւաքվել էին մինչև 600 հոգի։ Մի բանաձևով որոշված է պահանջել՝ արտաքսել անկարգութիւններ անող օտարերկրացիներին և յատուկ օրէնքներ հրատարակել մամուլի օտարերկրեայ թերթերի դէմ. Լսվում էին բացագանչութիւններ. «Կեցցէ ցենզուրան»։

Միտինգը վերջանալուց յետոյ, ընտրված պատգամաւորները գնացին Բ. Դրան շինութիւնը, ուր արտաքին գործերի մինիստրութեան մէջ նրանց ընդունեցին և խոստացան ուշադրութեան առնել այն պահանջները, որոնք արդարացի կը ճանաչվեն։ Միտինգին մասնակցողները գլխաւորապէս հաջիներ ու սօֆթաներ էին, մէկ-մէկ էլ նկատվում էին օֆիցէրներ։

Այդ միտինգը բնորոշ է իբրև ապացոյց այն մոլեռանդութեան, որը նորից սկսել է տիրել Պոլսի մահմեդական ազգաբնակութեանը, հէնց որ սկսեց գոլորշիանալ գաղափարների համբերողութեան առաջին յափշտակութիւնը։ («Р. С.»)

—

«Լօկալ. Անցէյ.» լրագրի պօլսական թղթակիցը հեռագրում է մարտի 3-ից, որ ալբանական պատգամաւորները վճռել են դիմել կառավարութեանը մի հարցապնդումով, որ կարևոր նշանակութիւն ունի ներկայ մօմենտում։

Քսան և եօթ ալբանական պատգամաւորներ,— ինչպէս «Սաբահ» լրագիրն է ասում,— Պոլսում, յատուկ ժողով գումարելով, վճռել են, Թիւրքիայի և Աւստրիայի համաձայնութեան արձանագրութիւնը պարլամենտում քննելիս, դիմել կառավարութեանը և հարցնել, թէ երաշխաւորում է, արդեօք, Աւստրօ-Ունգարիան աջակցել Թիւրքիային այն դէպքում, եթէ Սերբիան և Չերնօգօրիան յարձակւում գործելու լինեն Նօվօ-Բազարի սանջակի վրա։

Բացի դրանից ալբանական պատգամաւորները պահանջում են, որպէս զի բօսնիական գաղթականներին բընակեցնելու նպատակով յատկացվի $2^{1}/_{2}$ միլիօն թիւրքական լիրա և վերացվի աւստրօ-ունգարական հովանաւորութիւնը ալբանական կաթօլիկների վրայից։

—

Բէլգրադ, 17 մարտի

Առաւօտեան թիւրքաց դեսպանը ընդունվեց Նօվակօվիչի մօտ և հաղորդեց նրան, որ Թիւրքիան ընդունում է մեծ պետութիւնների տեսակէտը՝ միացման հարցի մասին։ Միաժամանակ գերմանական և իտալական դեսպանները խորհրդակցութիւն ունէին անգլիական միսսիայի հետ, ապա գնացին արտաքին գործերի մինիստրութիւնը։ Անգլիական դեսպանը, շրջապատված ուրիշ մեծ պետութիւնների ներկայացուցիչներով, յանձնեց Միլօվանօվիչին յիշատակագիր այն յայտարարութեան վերաբերմամբ, որ Սերբիան պէտք է անէ Աւստրօ-Ունգարիային։ Գերմանական, ֆրանսիական և իտալական դեսպանները 20 րօպէից յետոյ մեկնեցին մինիստրութիւնից։ Ռուսականն և անգլիականը դեռ էլի կէս ժամ մնացին։ Ռուսաց դեսպանը վերջինը մնաց պալատում։ (Հ. Գ.)

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

Թաւրիզ, 17 մարտի

Մարտի 15-ին ամբողջ օրը ազգայնականները սաստկացրած հրաձգութեամբ աշխատում էին Կարա-Մէլիքից դուրս քշել Սամադ-խանի զօրաբաժինը, սակայն փորձը չաջողվեց։ Յեղափոխականները կորցրին 100 սպանված և վիրաւորվածներ։ (Հ. Գ.)

—

«Դէյլի Նիւս» լրագրի Թաւրիզի թղթակիցը հեռագրում է յիշեալ լրագրին, որ շահին աջակցող քիւրդերը հայկական կոտորած են սկսել Սօֆիանում, որը գտնվում է Թաւրիզից հիւսիս-արևմուտք՝ Խոյ և Ջուլֆա տանող ճանապարհի վրա։

Որովհետև քիւրդերին խոստացված է Թաւրիզը վերցնելու դէպքում գործողութիւնների լիակատար ազատութիւն տալ, ուստի մեծ սարսափ է ընկել պաշարված քաղաքի հայ ազգաբնակութեան վրա։

Թղթակիցը ուշադրութիւն է դարձնում այն հանգամանքի վրա, որ Թաւրիզի բոլոր հիւպատոսարանները գտնվում են հայկական մասում, այնտեղ են ապրում գլխաւորապէս նաև եւրօպացիները։

—

Թաւրիզ, 5 մարտի

Քաղաքս գրեթէ ամեն կողմից պաշարված է և շրջակայքից որևէ լուր չունենք. պօստը չէր բանում, հեռագրաթելն ամիսներով կարված է, միայն հնդկա-եւրօպական գիծն է գործում։ Ուտելեղէն թոյլ չեն տալիս քաղաքը բերել, մեծ թանգութիւն է. հացի լիտրը, որ առաջ 1 ղրան 4 շահի էր, այժմ 2 ղ. 12 շահի է դարձել, իւղի լիտրն 16 ղրանից բարձրացել է 19 ղ. 4 շ., միս չը կայ. մի խօսքով անտանելի դրութիւն է ստեղծվել մեզ համար, մանաւանդ միջակ և աղքատ դասակարգի համար։ Եթէ մի քանի ժամանակ էլ այսպէս շարունակվի, կը սկսեն իրար ուտել։ Ինչպէս ասում են, Արքի միջնաբերդում 4000 խալվարի չափ ցորեն կայ, բայց պատրաստի ալիւր չը կայ. Ջրաղացների ջրերը կտրել են, չեն գործում. մի հատ շոգեմեքենայի ջրաղաց կայ, նա էլ օրական 25—28 խալվար ալիւր հազիւ է աղում, մինչդեռ Թաւրիզի հացթուխները օրական գործ են ածում 125—140 խալվար ալիւր։ Մօտ մի ամիս է, ոչխարի միս չենք կարողանում գտնել, կովի միսն էլ լիտրը 4 ղրանից դարձել է 8 ղրան. խանութներ կային, որոնք օրական 100 թումանի ծախք կունենային, այժմ օրական 1 թուման ծախս անգամ չունեն։

Ամեն տարի այս ժամանակ երկրագործութեան աշխատանքներն սկսված կը լինէին, բայց այս տարի դեռ որևէ տեղ գործի չեն սկսել. շնորհիւ Րահիմ խանի ձիաւորների արած թալանների, շատ տեղեր ոչ սերմացու է մնացել, ոչ անասուն։ Եթէ այս դարնան այսպէս շարունակվի և ցանքսեր չը լինեն, առաջիկային Ատրպատականում մեծ սով կը լինի։ Պարսիկներից հարուստ դասակարգի 9/10 մասը, ընտանիքները վեր առնելով, հեռացել է քաղաքիցս դէպի Խոյ, Սալմաստ և Քեբրալայ։ Մի խօսքով, Թաւրիզը քանդվել է. տաս տարվայ ընթացքում նա չէ կարող վերականգնել։

Ռուսաց հիւպատոս Իվան Ֆէօդորօվիչ Պախիտօնօվը արձակուրդ ստանալով այս օրերս մեկնում է Ռուսաստան։ Նրա հեռանալը ցաւ է պատճառում տեղիս հայ ազգաբնակութեան, որովհետև նա շատ օգտակար հանդիսացաւ նրան և նրա շնորհիւ հայերը զերծ մնացին շատ փասներից։ Զ.

—

Րաշտ, 13 մարտի

Այսօր, Նօվրուզ-Բայրամի օրը, սահմանադրականների ռազմախմբերը նուագածութեամբ և թնդանօթներով հանդիսաւոր քայլուածքով անցան նահանգապետ սիփեհդարի առջևից, «սալամ» տալով նրան։

Ռազմախմբերի պարագլուխը մի ճառ արտասանեց, յայտնելով նահանգապետին, որ ցանկանում են Թեհրանի վրա գնացող զօրքերի հրամանատար տեսնել նրան։

Սիփեհդարը յօժարութեամբ ընդունեց առաջարկը և իր պատրաստականութիւնը յայտնեց։

Նրա այդ պատասխանը ողջունվեց թընդանօթային համազարկերով։

Սիփեհդարի նախագահութեամբ տեղի ունեցաւ անջուժանի և «երիտասարդ պարսիկների» զինւորական շտաբի կոմիտէի ներկայացուցիչների ժողովը՝ Ղազվինը և Թեհրանը վերցնելու մասին իր առաջարկած ռազմական նախագիծը քննելու։ Ձայների մեծամասնութեամբ նախագիծը ընդունված է և յանձնված զինւորական շտաբին։

Դէպի այստեղ են գալիս Սպահանի բախտիարցիների զօրախմբերը։ («Р. Сп.»)

—

Ջուլֆա, 13 մարտի

Այսօր առաւօտեան Ռուսական Ջուլֆայից նկատվում էր շարժումն պարսկական մասում։ Շրջակայ լեռներից, ըստ երևոյթին, ցած էր իջնում շահի առաջապահների մի զօրախումբ։ Հանդիպելով ֆէդայիների գընդակաձգութեան, զօրախումբը յետ նահանջեց, կորցնելով մի ձի։ Ազգայնականները կալանաւորեցին Աւանդար գիւղի կողմից փախչող մի ձիաւոր լրտեսի։

Ռուսական մասից երկաթուղային կամուրջի վրա նշանակված է կօզակների մի հարիւրեակ և հրամայված է գնդակահարել նրանց, որոնք փորձ կանեն անցնելու ռուսական ափը։

Գիշերը հրդեհ էր նկատվում լեռներում. այրվում էր շահի զօրքերի ձեռքով հրդեհված Գերգեր գիւղը։ Այսօր յարձակումն է սպասվում Պարսկական Ջուլֆայի վրա։ Ազգայնականները առաջապահ ռազմախմբեր են նշանակել զինված հրացաններով և ռումբերով։ Հնդկա-եւրօպական հեռագրատան ծառայողները անցել են ռուսական մասը։ («Р. Сп.»)

—

Թեհրան, 13 մարտի

88 ներկայացուցիչների խորհրդակցութիւնը կայացաւ Մարմարէ պալատում միայն 46 հոգու մասնակցութեամբ, որոնք բոլորն էլ շահի կողմակիցներն էին։ Ներկայ էին բոլոր արքայազուններն ու մինիստրները, բացի Բահադուր-Ջենգից և Սաադ-ուդ-Դօվլէի կողմից նշանակված մի քանի բէակցիօն մուշտէիդներից։

Ինքը Սաադ-ուդ-Դօվլէն բացակայում էր, որովհետև սադրազամը ծաղրել էր նրա կազմած ցուցակը։

Բահադուր-Ջենգը վերջում շահի հրամանով ստիպված է եղել գնալ մասնակցելու ժողովին։

Սադրազամը կարդում է շահի դաստխատը (հրովարտակը), որից յետոյ բէակցիօն մուշտէիդ Իմամ Ջումահ ճառ է արտասանում, նկատելով որ ժողովրդի պահանջները հակասում են իսլամին և շիաների դաւանանքին, որի համաձայն շահից դժգոհ լինելը անթոյլատրելի է, որովհետև Աստուած է նրան տուել ժողովրդին ու երկրին։ Ուստի սահմանադրութիւն պահանջելը մեղք բան է։

Ժողովը ցնծութեամբ հաւանութիւն տուեց այդ ճառին։

Սահմանադրութեան դէմ յարձակվող մի քանի բէակցիօն ճառախօսներից յետոյ, ամբողջ ժողովից մէկն է միայն հանդէս գալիս պաշտպանելու սահմանադրութիւնը և ապացուցանելու, որ նա դէմ չէ կրօնին. դա Աղա-Միրզա-Աբդիւլ-Ղասըմն էր։ Սակայն նրան փողոցային հայհոյանքներով լռեցնում է սէիդ Դուլին։

Սկանդալը վերջանում է սադրազամի միջամտութեամբ։

Վերջում ժողովը, աղօթելուց յետոյ, ցրվում է առանց որևէ որոշում կայացնելու։

Այդպէս կատարեցին իրանց պարտականութիւնը շահի նշանակած մարդիկ։ («Р. Сп.»)

—

Թեհրան, 13 մարտի

Ռուսական դեսպանութիւնը մի խիստ բողոք է ուղարկել Բահադուր Ջենգին սարվազների վարմունքի դէմ, որոնք Թեհրանի մօտերը չէին ուզում քաղաք ներս թողնել ռուսական պօստը։ («Р. Сп.»)

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

Պետերբուրգից մարտի 16-ից հեռագրում են «Баку» լրագրին.

Բալկանեան գործերի առիթով խօսում են, որ Իզվօլսկին հրաժարական է տալիս։

Միլիւկօվը երէկ մի դասախօսութիւն կարդաց «սլաւօնական պարտութեան» մասին։ Նա խօսեց Ռուսաստանի անզօրութեան ու խայտառակութեան մասին բալկանեան գործերում, մեղադրանքը բարդելով, գլխաւորապէս, ներքին քաղաքականութեան վրա, և կոչ արեց առել այդ տեսակ կարգերը։ Ոստիկանութիւնը փակեց ժողովը։ Ներս կանչված ոստիկանախումբը հեռացրեց հասարակութեանը։

Ռուս ժողովրդի միութեան անդամների համագումարը Եարօսլաւում, լիդերների մասնակցութեամբ, որոշել է միութիւնից արտաքսել Վօստօրգօվ քահանային։

Ընդունված բանաձևերից մէկում ասված է, որ Պետական Դուման ամառային արձակուրդներից յետոյ փոխարինվելու է զեմստվային խորհրդակցական ժողովով։

—

Պետերբուրգի նահանգի ազնուականութեան ժողովում մօտ ժամանակներս քննութեան նիւթ է դառնալու ազնուականութեան կազմից Վ. Դ. Նաբօկօվին և Ե. Ի. Կեդրինին արտաքսելու հարցը, որովհետև նրանք ստորագրել են վիբօրգեան կոչը։ («Веч.»)

—

Լօնդօն, 17 մարտի

«Թայմզին» հեռագրում են Պէկինից. «Եապօնիան հաղորդեց արտաքին գործերի վարչութեանը, որ չէ կարող համաձայնվել մանջուրական հարցը Հաագային յանձնելու առաջարկութեան հետ։ Կարծում են, որ հարցը կարող է կարգադրվել Պէկինում»։ (Հ. Գ.)

—

Եգիպտոսից, Ամերիկայից և Թիւրքիայից եկող հայ թերթերից երևում է, որ վերջերս կազմակերպված Հայկական Սահմանադիր-Ռամկավարական Կուսակցութիւնը մեծ ծաւալ է գտնում և մեծ ժողովրդականութիւն ստանում։ Մենք մեր կողմից համակրութեամբ արձանագրում ենք այս փաստը, այն նկատումով որ սահմանադրական երկրներում, ինչպէս Թիւրքիա, Ամերիկա, Եգիպտոս, ուր այդ կուսակցութիւնը զարգանում է հայերի մէջ, հայ ժողովուրդը պէտք չունի ամենևին անորոշ և բռնապետական սկզբունքներով ղեկավարվող կազմակերպութիւնների, որոնք ընդհանուր շահեր չունեն ի նկատի, և հետևաբար չեն կարող հանրօգուտ հանդիսանալ։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՋՐԱՆՑՔԱՅԻՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐՈՒՄ

—

Երէկ, մարտի 18-ին, Ջրանցքային համագումարում զեկուցում արաւ ինժինէր Լինդլէյ։

Նա խօսում է ֆրանսերէն։ Նրա ասածները թարգմանվում են ռուսերէն։

Զեկուցումը վերաբերում էր Բագուի ջրի մատակարարութեան խնդրին։

Ջուրը կարելի է Բագու բերել Կովկասեան լեռնաշղթայի կողմերից և Կուր գետից։

Կովկասեան լեռնաշղթայի այն կէտում, ուր գտնվում են Սամուրի, Ղուսարի աղբիւրները, կայ ջրի մեծ պահեստ, որը կարող է տալ մինչև վեց միլիօն վեդրօ ջուր։

Երբ շինվեն ջրամբարներ և այնտեղից ջուրը հասցնվի մինչև Բագու, կարելի կը լինի ջուր մատակարարել թէ Բագուի և թէ մերձաւոր գործարանական շրջանի համար։

Ջրի հիմնական պահեստը բարձր է ծովի մակերևոյթ 30—39 սաժէն և ուրեմն ջուրը կունենայ հոսանքի որոշ ոյժ։

Այդ ջուրը կազմվում է մի կողմից Ղուսարի վերին վտակներից, միւս կողմից Սամուրի ջրի ծծանքից և երրորդ՝ անձրևային ջրերից։ Ամենից կօշտն է առաջինը, որը ունի կօշտութեան 20 աստիճան, իսկ երկրորդը միայն 10—12 աստիճան։

Զեկուցումը լուսաբանված էր քարտէզներով, նկարներով, յատակագծերով և ուրուագծերով։

Նա շարժեց մեծ հետաքրքրութիւն և առաջ բերեց մի շարք հարցեր, որոնց պատասխաններ էին տալիս թէ ինքը Լինդլէյը և թէ նրա օգնական և թարգման ինժեները։

Հարցերի մէջ կարևորութիւն ունէին նրանք, որոնք աշխատում էին պարզել Կուրից և Կովկասեան լեռնաշղթայից դէպի Բագու տարվող ջրանցքների շինութեան համեմատական հաշիւները և ջրերի յատկութեան վերաբերեալ քիմիական և մանրադննական տեղեկութիւնները։

Լինդլէյի զեկուցումը ողջունվեց ծափահարութեամբ։

Այնուհետև համագումարը անցաւ կարդացված զեկուցումների քննութեանը և սկսվեցին վիճաբանութիւններ։ Ա. Ք.

ՕՐԷՆՍԴՐԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԺՈՂՈՎՆԵՐՈՒՄ

—

«Տանջանքների մասնաժողով»։

Այդ անունով կնքեց անձի անձեռնմխելիութեան մասնաժողովին սահմանադիր-ռամկավար կուսակցութեան ֆրակցիայի անդամներից մէկը՝ պատգամաւոր Բօբեանսկին։

Այլ կերպ չէր էլ կարելի անուանել այն մասնաժողովը, ուր գերիշխում են աջակողմեանները և բացարձակ կերպով մացնում իրանց ձգտումները։

Երևոյթը ինքն ըստ ինքեան այնքան է զգալի, այնքան անտանելի ու ցաւալի, որ մինչև իսկ այդ նախկին գեներալը, որ կադետների մէջ ամենաչափաւորներից մէկն է համարվում, ստիպված է եղել յայտնել ժուռնալիստներին իր անկարողութեան մասին՝ մասնակցելու մասնաժողովի նիստերին։

Եւ ինչու համար գնալ, երբ աջակողմեանները հեգնում ու արհամարհում են իրաւունքն ու օրինականութիւնը, երբ ծաղրի առարկայ են դարձնում առողջ բանականութիւնը և առաջնորդվում միայն ու միայն անձնական ու թայֆայական նեղ հաշիւներով։

— Մեր մասնաժողովը այնպէս է, որ ոչ իմ կադետ 5 անգամից աւելի չէ կարող մասնակցել նրա նիստերին,— ասել է Զամիսլօվսկին, առանց մանուածապատ խօսքերի։

Այդ վկայութեամբ էլ բնորոշվում է մասնաժողովի կերպարանքը։

— Մեր մասնաժողովը,— յանձին Զամիսլօվսկու յոխորտալով ասում են աջակողմեանները։

Եւ միթէ իրաւունք չունեն։

Դեռ մօտ ժամանակներս նոյն մասնաժողովում քննվում էր բացառիկ դրութիւնների կամ, աւելի շուտ, մահվան պատիժների խնդիրը։

Ի՞նչ յանցանքների համար գործադրել մահվան պատիժը։

Աջակողմեանները պահանջում են.

— Գործադրել ոչ միայն քաղաքական յանցանքների համար, այլև սովորական սպանութիւնների, աւազակութիւնների, հրդեհումների, ուրիշների գոյքը ոչնչացնելու համար և այլն։

Պահանջը ընդունվում է։ Իսկ թէ «քաղաքական յանցանքները» ինչպիսի մեկնութիւններ կը ստանան յետագայում ադմինիստրացիայի ներկայացուցիչների բերնում, այդ նրանց ամենևին չէ հետաքրքրում։

*

Տարօրինակ գիւտ է արել նորերս ֆինանսական մասնաժողովը, որին յանձնարարված է քննել այն հարցը, թէ ինչ միջոցներով կռւել արբեցողութեան դէմ։

Ըստ երևոյթին, նա եկել է այն եզրակացութեան, որ չարիքի պատճառը կանայք են։

Եւ մասնաժողովը որոշել է մշակված միջոցների նախագծից դուրս հանել այն կէտը, որով իրաւունք էր վերապահվում կանանց վճռողական ձայնով մասնակցել գիւղական ժողովներին՝ գինու խանութները փակելու մասին վճիռներ կայացնելիս։

Տարօրինակ որոշում, մանաւանդ տարօրինակ այն տեսակէտից, որ արբեցութեան դէմ կռւողները, գինետների բացման դէմ բողոքողները ամենից աւելի կանայք են հանդիսանում։

Ուրեմն այդ կէտը դուրս ձգելով խեղդել են կամենում արբեցութեան դէմ բողոքող ու իրապէս մաքառող տարրերին։

Ժողովրդական իսկական ներկայացուցչութեան ցանկութիւնը, անշուշտ, չէ կարող դա լինել։

Սակայն ինչո՞վ բացատրել մի այլ տարօրինակ երևոյթ։

Ֆինանսական մասնաժողովը. ի միջի այլոց, այն օրերի թւից, երբ պարտադիր է համարվում, այդ նախագծի համաձայն, պանդոկներն ու գինետները փակելը, դուրս է ձգել, ջնջել է հոկտեմբերի 17-ի և փետրուարի 19-ի օրերը։

Մի գուցէ նպատակայարմար է համարվում, որ հոկտեմբերի 17-ի և փետրվարի 19-ի անմոռանալի օրերը երկրպագութիւն տրվի միայն Բաքոսին։

Արդարև դա սազական կը լինէր հին կարգերի երկրպագու աջակողմեան տրամիցիաներին։

Բանւոր ժողովրդի համար այնուամենայնիւ հոկտեմբերի 17-ը և փետրվարի 19-ը կը մնան անմոռանալի տօնական օրեր՝ մէկը շաղկապված սահմանադրութեան հետ, իսկ միւսը՝ գիւղացիների ազատագրութեան։

Աշխատակից

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ

(Հեռագրով)

—

Պետերբուրգ, 17 մարտի

83-րդ նիստը բացվում է ժամը 11 և 14 րօպէին։ Նախագահում է իշխ. Վօլկօնսկին։

Քննութեան համար առաջարկված է ծովային մինիստրութեան նախահաշիւը։

Մինիստրների օթեակումն է ծովային մինիստրը։

Զեկուցանող Զվեգինցեվը ներկայացնում է մանրամասն զեկուցում նաւատորմի դրութեան մասին և մասնաժողովի անունից առաջարկում է ընդունել հերթական գործերին անցնելու մի պարզ բանաձև, գտնե-

լով, որ քանի մայրենի նաւատորմի դրութիւնը չը փոխվի, անցեալ նստաշրջանում Դումայի ընդունած ցանկութիւնները կը մնան իրանց նախկին ոյժի մէջ. պէտք է յուսալ, որ ծովային մինիստրութեան նոր ղեկավարները նաւատորմը վերակենդանացնելու գործում ընդառաջ կը գնան Դումայի ցանկութիւններին։

Գրվում են 16 հռետորներ։

Առաջինը խօսելու են Գուչկովը, Մարկով 2-րդը, Զելենօկովը, Պուրիշկեվիչը, Կրուպենսկին և Բօբեանսկին։

Բացատրութիւններ տալու ցանկութիւն է յայտնում ծովային մինիստրը։

Ժամը 12 և 58 րոպէին յայտարարվում է դադար։

Նիստը վերսկսվելով, խօսում են շատ հռետորներ բոլոր խմբակներից։ Ընդարձակ բացատրութիւններ է տալիս ծովային մինիստրը։

Վերջում Դուման անցնում է նախահաշւի քննութեան առանձին գլուխներով և ընդունում է ամբողջ նախահաշիւը համաձայն բիւջէտային մասնաժողովի առաջարկութեան, որոշելով՝ սովորական ծախքերը 80,878,182 ռուբլի, իսկ արտակարգ ծախքերը 5,956, 950 ռուբլի։

Նիստը փակվում է ժամը 6 և 24 րոպէին։

Հետևեալը տեղի կունենայ երեկոյեան։

(Հ. Գ.)

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Կովկասի Փոխարքայի պալատում վաղը մտադրութիւն կայ մի խնջոյք կազմել համառուսական Ջրանցքային IX համագումարի անդամների համար։

◆ Մարտի 17-ին համառուսական Ջրանցքային IX համագումարի մօտ 200 անդամները մեկնեցին Աւճալա և դիտեցին քաղաքային ջրամբարները։ Նախկին օրը նրանք դիտել էին ֆունիկուլեօրը։ Այսօր անդամները կը դիտեն Ջերմուկախօսական կայարանը։

◆ Համառուսական Ջրանցքային IX համագումարի բացումը շնորհաւորել է նաև ֆինանսների մինիստրը։

◆ Թիֆլիս է եկել և ձեռնարկել է նախնական պարապմունքներին սպանդանոցային գործի յայտնի մասնագէտ Պոտէրնին։ Ինչպէս յայտնի է, Պոտէրնիի նախագծով Թիֆլիսում բացվելու է կատարելագործված սպանդանոց։

◆ Անդրկովկասեան նոր ճանապարհների համար յընթացս 1910 թ. յատկացված է 2,500,000 ռուբլի։

◆ Ստացանք Վան քաղաքում հրատարակվող «Կոչնակ» վիժատիպ ամսաթերթի առաջին համարը։ Սա երկրորդ գաւառական թերթն է, որ սկսել է հրատարակվել Թիւրքական Հայաստանում, Սեբաստիայի «Անդրանիկ» թերթից յետոյ։ «Կոչնակը», ըստ բովանդակութեան, հակա-դաշնակցական թերթ է։

◆ Ստացանք հետևեալ նոր գրքերը—1) Պատմական քաղուածքներ (արտատպված «Հովիւ» շաբաթաթերթից), պրակ առաջին, կազմեց Եղիշէ ա. ք. Գեղամեանց, հրատարակութիւն Մանուչար Աւագեանցի, Բագու, 1909 թ. գինն է 30 կ.։ 2) Ճեմարանը Բերբերեանի օրով, Հրանդի, Երևան, 1909 թ., գինն է 10 կ.։

◆ Թիֆլիսի 2-րդ փոխադարձ վարկի ընկերութեան անդամների ընդհանուր ժողովի արձանագրութեան մէջ երէկ մոռացված էր յիշել, որ Ք. Վերմիշեանի փոխարէն վարչութեան անդամ ընտրվեց Ս. Մելքումեան։

◆ Վաղը, երեկ. ժամը 8-ին, նշանակված է Կովկասեան Բժշկական Ընկերութեան շինութեան մէջ անասնաբոյժների նիստը։

◆ Թիֆլիսի պօստ-հեռագրական շրջանի կառավարիչ Կ. Լինդէնը երկու ամսով մեկնեց Ռուսաստան։ Նրա պարտականութիւններն այդ ժամանակամիջոցում կը կատարէ նրա օգնական Դէբրիմին։

◆ Թիֆլիսի նահանգում եղջիւրաւոր անասունների ժանտախտը պէտք է վերջացած համարել։

◆ Մարտի 16-ին, առ. ժամը 4-ին, երեք անյայտ չարագործներ կոտրելով երևանցի Ա. Գասպարեանի մանուֆակտուրային խանութը (Միքայելեան պր. տ. 101) գողանում են 6000 ռուբլու ապրանք և դուրս են բերում բակ, սակայն այստեղ նրանց նկատում է դռնապանը, որը սկսում է աղաղակ բարձրացնել։ Օգնութեան է շտապում մօտիկ տեղում կանգնած քաղաքապահ ոստիկանը, և երկուսով ձերբակալում են գողերից մէկին, որ Թիֆլիսեցի Գէօրգի Դօխկուզաշվիլին է։ Մնացածները կարողանում են փախչել։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

Ն. Պ. ՊԱՎԼՕՎԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

II*)

Անթել հեռագրելու սկզբունքը բացատրելուց յետոյ, դասախօսը մի համեմատութիւն արեց մարդու և էլեքտրո-մագնիսական մեքենայի, անուանելով մարդուն մի բարդ էլեքտրաշարժիչ մեքենայ (динамо-машина)։ Մարդու մարմնի ներքին ոսկրային ամուր մասերը և արտաքին կակուղ մասային ծածկոցը, շուտ կամ ուշ էլեքտրականանալու տարբեր յատկութիւններ ունեն, համեմատօրէն ի հարկէ։ Գանգի ուղեղի մասերն և նրանց դասաւորութիւնը և բաժանումները նա համեմատութեամբ նմանեցրեց անթել հեռագրի էլեքտրո-մագնիսական մեքենայի մասերին և ցոյց տուեց, որ մինչև իսկ ուղեղի ամենավերջին արտաքին շերտն ունի իր կազմութեամբ էլեքտրականութեան ռեզօնատօրի յարմարութիւններ։ Այսպէս ուրեմն, ամեն մի մարդ իրանից ներկայացնում է մի էլեքտրաշարժիչ մեքենայ։ Յայտնի է ամենքին, թէ կուտակված ամպերի որոտը, սպառող կայծակը, մի խօսքով՝ էլեքտրականութեան խիստ կենտրօնացումը և միևնոյն ժամանակ չոր օդը, որ վատ հաղորդիչ է հանդիսանում և ընդդիմանում մթնոլորտի էլեքտրականութեան երկիր անցնելուն (іонизація), որպիսի վհատեցուցիչ, ճնշող ազդեցութիւն է ունենում մարդու հոգեկան դրութեան վրա։ Իսկ երբ կայծակը խփում է և անձրևից յետոյ եղանակը պարզում՝ որպիսի թարմութիւն և բերկրանք է զգում մարդ։ Այս երևոյթը պարզօրէն ապացուցանում է, թէ շրջապատող մթնոլորտային էլեքտրականութիւնը ազդեցութիւն ունի մարդու հոգեկան աշխարհի (психика) վրա։

Այսպէս ուրեմն՝ մարդու մարմինը ևս ներկայացնում է էլեքտրական ոյժի և հոսանքների աղբիւր։ Եթէ մարդու մարմինը մի էլեքտրաշարժիչ մեքենայ է, ուրեմն և մարդու մարմինն էլ կարող է առաջացնել օդի մէջ էլեքտրական ալիքների շարք, որը անցնելով մի այլ մարդու մարմնին և ունենալով ներգործական ազդեցութիւն՝ պէտք է այս կամ այն հետևանքը առաջացնէ։ Դասախօսը մի շարք փորձերով ապացուցեց այդ։ Հեռախօսի մի եղջերակը վերցնելով ինքը դասախօսը, միւսը, որի լարը (токъ) մեկուսացած, բաժանված էր հեռախօսի գործիքից, առաջարկեց ունկնդիրներից մէկին մօտեցնել ականջին։ Փորձի ենթարկվող լսող-ունկնդիրը յայտնեց, որ հեռախօսը գործում է։ Ուրեմն այս դէպքում հեռախօսութիւնը տեղի ունեցաւ առանց թելի (проводъ)։ Մարդու՝ այսինքն դասախօսի՝ մարմինը հեռախօսի միջոցով, այսինքն էլեքտրական ոյժի ազդմամբ առաջացրեց էլեքտրական ալիքների շարք տարածութեան մէջ և ազդելով միւս՝ այսինքն լսող-ունկնդրի մարմնի վրա, առաջացրեց նրա մէջ նոյնպիսի էլեքտրական ալիքներ, որոնք ներգործելով ականջի մօտ բռնած հեռախօսից անջատված, առանձնացած եղջերակի վրա՝ լսելի են դարձնում խօսակցութիւնը։ Վերջապէս աւելի ևս ակնյայտ ցոյց տալու համար մարդու մարմնի էլեքտրականութեան ազդումը այլ առարկաների վրա, դասախօսը հետևեալ փորձն արեց. էլեքտրական մեքենայի հետ միացրեց գէյսլէրեան խողովակները (ապակէ փակ խողովակներ նօսրացած գազով) և բոլորովին մթնացնելով թատրօնը՝ սկսեց էլեքտրականութիւն հաղորդել մեքենայից գէյսլէրեան խողովակների նօսրացած գազերին. այդ ժամանակ մի այլ մարդ, բոլորովին մեկուսացած (изолированный), երբ իր ձեռքով բռնում էր վերոյիշեալ խողովակները, նրանց մէջ գտնված էլեքտրականացած գազերը սկսում էին լուսաւորվել, փայլել։ Այսպէս ուրեմն մարդու մարմնի էլեքտրականութեան ազդմամբ գէյսլէրեան խողովակներում էլեքտրականացած գազերից առաջանում է լոյս՝ փալփլում (свѣченіе)։

Իսկ ինչ շարժառիթներ կարող են մարդու մարմնի էլեքտրականութեան վրա ազդել այնպէս, որ դա ևս իր կարգին առաջացնէ տարածութեան մէջ էլեքտրական եթերային ալիքներ, որոնք հաղորդվելով մի երկրորդ մարդու՝ կը ներգործեն և նրա մէջ ևս կառաջացնեն նոյնանման մտքեր և հոգեկան դրութիւններ, որոնք կային առաջինի մէջ։

Այդ շարժառիթները երկու տեսակ կարող են լինել՝ ֆիզիքական կամ մարմնական և մտաւոր կամ հոգեկան։

Ներկայումս, ինչպէս յայտնի է, գոյութիւն ունի հիւլէների բաժանման (распадъ) թէօրիան։ Այսինքն ամեն մի մարմնից անդադար բաժանվում են աննկատելի մասնիկներ՝ հիւլէներ, որոնք նոյնպէս բաժան-բաժան լինելով՝ փոշիանում գոլորշիանում են ու ցրվում տարածութեան մէջ (флюиды)։ Նոյնը կատարվում է մարդու մարմնի հետ և աւելի ևս սաստկանում է մանաւանդ հիւանդութիւնների ժամանակ։

Դասախօսը մոգական լապտերով ցոյց տուեց բժիշկ Բարադիւկի լուսանկարած պատկերները հիւանդ և առողջ մարդկանց վրայից։ Հիւանդ մարդու մարմնի զանազան մասերից բարձրանալով գալարվում են այլ և այլ ուղղութեամբ զանազան հոսանքներ, որոնք սովորական աչքին բոլորովին անտեսանելի են։ Առողջ մարդու վրայից, նայելով հոգեկան դրութեան՝ խիստ յուզված կամ մտքով սաստիկ կենտրօնացած, ինչպէս երևաց բժիշկ Բարադիւկի պատկերներից, մարմնի գլխի կամ ուսերի կողմից նոյնպէս բարձրանում են այլ և այլ հոսանքներ։ Այս ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ մարմնից բաժանվող ու գոլորշիանման փոշիացող հիւլէների հոսանքները և որոնք սփռվում են տարածութեան մէջ և առաջացնում եթերային ալիքանման շարժումներ, որոնք ազդեցութիւն կարող են ունենալ այլ մարդկանց վրա։ Այս երևոյթը աւելի ևս հաստատելու համար՝ դասախօսը յիշատակեց բժիշկ Կոտիկի փորձերը և բժ. Ժուարի ստենոմետր կոչված գործիքը։

Ապա դասախօսը պատմեց իր դիտողութիւններից և ճշգրիտ տեղի ունեցած դէպքերից մի քանիսը։

Մի անգամ դասախօսի ընկեր ուսանողներից մէկը գիշերվայ ժամը 11-ին՝ քնած ժամանակ անկողնից յանկարծ վեր է թռչում և՝ «մայրիկ, մայրիկ» գոռալով վազում։ Նրան հանգստացնում են։ Առաւօտեան այդ ուսանողը ստանում է հեռագիր, որ մայրը վախճանվել է։ Ապա յայտնվում է, որ հէնց նոյն այդ գիշերը ուսանողի մայրը մօտ ժամը 11-ին հոգին աւանդում է, իր որդուն կանչելով։ Այս երևոյթը դասախօսը բացատրեց նրանով, որ մեռնող մայրը իր մտքերն ու վիճակը հաղորդեց իր որդուն հէնց այնպէս, ինչպէս անթել հեռագիրն է գործում։

Մի սպայ թղթախաղի ժամանակ յանկարծ իրան շատ վատ է զգում. իր ընկերների հարցին պատասխանում է, որ իր գիտակցութեան մէջ յանկարծակի ծագած այն միտքը, թէ իր հօր հետ հէնց այդ ժամանակ մի դժբաղդութիւն է տեղի ունեցել, յուզում, մտորում է նրան և այդ պատճառով նա շատ վատ է զգում իրան։ Քիչ ժամանակից յետոյ այդ սպան ստանում է հեռագիր հօր մահվան մասին։

Դասախօսը նաև շօշափեց տաղանդների, հանճարների ազդման մասին իրանց շրջապատողների և մասսաների վրա։ Այդ դէպքում ևս տեղի է ունենում մտքերի ճառագայթաձիգ անթել հաղորդումը հանճարից անհասներին։ Այսպէս և պէտք է բացատրել հիպնօզը և նաև սպիրիտական երևոյթները։

Միայն այս ուղղութեամբ կատարված ուսումնասիրութիւնները դեռ շատ նոր են և սակաւ, կարօտ թարմ երիտասարդ գիտական ոյժերի, որոնց եռանդը, ոգևորութիւնը, դէպի գիտութիւնը տածած աննման սէրն և ճշմարտութեան որոնման տենչը առաջնորդելու են մարդկութիւնը իմանալու և հասկանալու բնութեան նորանոր գաղտնիքները և հրաշալիքները։ Այս իմաստով վերջացրեց Ն. Պ. Պավլօվը իր դասախօսութիւնը և արժանացաւ բուռն ծափահարութեան ունկնդիրների կողմից, որոնք մեծ հետաքրքրութեամբ լսում էին նրան։ Թէպէտև դասախօսութեան նպատակը՝ ցոյց տալ մտքերի ճառագայթաձիգ անթել հաղորդումը մի մարդուց միւսներին, չապացուցվեց վերջնականապէս, այլ կատարված փորձերն և ուսումնասիրութիւնները դեռ միմիայն հնարաւորութիւն են տալիս այլևայլ հաւանական ենթադրութիւններ անելու, սակայն դասախօսի հիմնական միտքը, որն առանձնապէս շեշտվում էր դասախօսութեան մէջ, այն է՝ բնութեան և մարդկային հոգեկան աշխարհների մէջ պէտք է ամեն մի երևոյթ համարել հետևանք բնական օրէնքների և ոյժերի, որոնց յայտնագործումը կատարվում է միմիայն գիտութեան միջոցով և ոչ մի դէպքում և ոչ մի պայմանով չը պէտք է ժամանակաւորապէս անհասկանալի և անբացատրելի երևոյթների մէջ որոնել գերբնական ոյժերի ներգործութիւնը,—միանգամայն համակրելի է և հետևանք առողջամիտ գիտակցութեան համոզմունքի, անհրաժեշտ ամեն մի անհատի համար։

Ա. Նազարէթեան

*) Տես «Մշակ» № 50.

ՄԱՄՈՒԼ

«Русское Знамя» սև-հարիւրեակային լրագիրը վերջերս իր առաջնորդողներից մէկում մի շարք անհեթեթ դիտաւորութիւններ է վերագրում հայերին, որ իբր հայերս ուզում ենք անջատվել Ռուսաստանից և այլն։ Իր հայատեացական խորհրդածութիւնների մէջ չափազանց ծիծաղաշարժ յայտնութիւններ է անում և ամբողջ դայլոյթով յարձակվում հայ վարդապետների վրա։

Մեղաւորը վարդապետներն են։ Եւ իբրև ապացոյց՝ Կորիւնի դէպքը։

Նա գրում է.

Լեհական երկիրը նուաճող քաջ Մուրավիէվը նրա համար միայն կարողացաւ վերականգնել հանգստութիւնը, որ կախաղանի հանեց բոլոր մեղսակից կսէնձներին։ Եթէ գէթ մի հայ վարդապետ կախաղանի հանված լինէր, դա միանգամից կարող էր զգաստացնել հայկական յանդգնութիւնը։

Սակայն սև-հարիւրեակային այդ թերթը հայկական երևակայական սեպարատիզմի դէմ կռւելու համար կախաղանից զատ մեծ յոյսեր է դնում նաև թուրքերի վրա.

Միակ ազգութիւնը, որ կարող էր աջակցութիւն ցոյց տալ ռուսաց կառավարութեանը հայկական սեպարատիզմի դէմ կռիւ մղելու գործում, դա թուրքերն են. նրանց աջակցութեամբ միանգամայն հնարաւոր կը լինի հակադրել տեղական մի մեծ ոյժի դէմ միւսին, և այդ ուղղութեամբ էլ պէտք է ընթանան մեր պօլիտիկոսները Կովկասում։

Եւ այս տուած է այնպիսի ցինիկ պարզութեամբ, որ մեկնութիւնների ամենևին կարիք չը կայ։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Բագու, 12 մարտի

«Մշակ» թերթի № 51-ում Ս. Գարագաշը պատիւ է արել ինձ իմ անձով զբաղվելու։ Ս. Գարագաշը իր թղթակցութեան նիւթը վերցրել է ռուս թերթից և համբերութիւնից դուրս է գալիս ու չէ լռում, յայտնելով որ «լռելը նշանակում է քահանայից մի մասին ընկերանալ»։

Սակայն Բագուի չորս ռուս թերթերից միայն մէկում—«Баку» լրագրում—Ս. Գարագաշի հոգով լի մի անձ մի լուր է անցկացրել, որպէս թէ Բագուի եկեղեցում մի 12-ամեայ աղջիկ է պսակվել, և որ պսակը կատարել է Արշակ քահանայ Տէր-Ոսկանեանցը՝ միայն իմ գրաւոր ցուցմունքիս համաձայն։ Յիշեալ լուրը նոյն թերթում պաշտօնապէս հերքվել է երկու օրից յետոյ տեղիս արժ. գործակալ վարդապետի կողմից այս ձևով, «որ մեր դիւանատանը եղած փաստաթղթերով անհերքելի պսակված աղջիկը 14 տարեկան է», ես էլ իմ կողմից եմ մանրամասն հերքել յիշեալ լուրը. բայց պ. Գարագաշը չէ կամեցել ի հաշիւ առնել պաշտօնական հաղորդագրութիւնը, չը նայած որ լուրը հրատարակվելուց ընդամենը երկու օր յետոյ է տեղի ունեցել հերքումը գործակալի, այլ շտապել է առիթը բաց չը թողնել և յօդուած կազմել։

Պր. Ս. Գարագաշը տպաւորութիւն գործելու համար ասում է. «12 տարեկան հասակում պսակված աղջիկը ամուսնական կեանքին չը դիմանալով չորրորդ օրը վախճանվում է». վիպասաններն էլ կը նախանձէին այդպէս շուտ հերոսին մահացնելու համար։ «Մշակի» ընթերցողները արդէն համոզված են, որ հարսը արդէն մեռել է և ինքն էլ իբրև յուղարկաւորութեան մասնակցել է։

«Հանգուցեալ (?) օրիորդը» իրան մկրտող և ծխատէր Եմիշճան գիւղի ծխատէր քահանային տուած վկայականում նշանակված է 15 (տասնեհինգ) տարեկան, բայց ես իբրև ծանօթ և նախկին ուսուցիչ յիշեալ աղջկայ՝ արտաքին տեսքից գտնում էի անչափահաս, ուստի և շատ անգամ խորհուրդ եմ տուել ազգականներին և ծնողներին այս տարի չը պսակել, բայց երբ ինձ սկսեցին ստիպել, որ ես միայն ստորագրեմ Արշակ քահանայի տուած վկայականին, իմ խղճիս կատարեալ հանգստութեան համար պահանջեցի և մասնագէտ բժշկի վկայական, որ նա ընդունակ է ամուսնական կեանքի. յունվարի 28-ի երեկոյեան ներկայացրին վաւերացված վկայական տեղիս մանկաբարձ-բժիշկ պ. Մ. Բ.-ից այս բովանդակութեամբ. «Եմիշճան գիւղացի Սաթ. Միրզ. Բաղ. կատարեալ առողջ է և այնքան հասունացած, որ ազատ կարող է մտնել յօրինաւոր ամուսնութիւն»։ Այս վկայականների հիման վրա էլ իմ ստորագրութիւնը դրել եմ ընկեր քահանայի կողմից պատրաստված յայտարարութեան վրա։ Ահա այս է ամբողջ եղելութիւնը։ Սխալ է և այն, որ երկու ծխատէր քահանաների՝ Մեսրովպ Տէր-Ոսկանեանցի և իմ «առիթ է եղել իրար հետ մրցելու, կռւելու և իրար վրա փայտեր փշրելու։ Այդ մասին կայ արձանագրութիւն, կան հարիւրաւոր վկաներ, կան և լրագրական տեղեկութիւններ»։ Այս տեղեկութիւնը ևս իմ և Տէր-Ոսկանեանցի վերաբերեալ այնքան ճիշդ է, որքան «չորրորդ օրը մեռնող» աղջիկը։

Կրկին ասում է. «այդ կռիւների արդիւնքն այն եղաւ, որ Տէր-Ոսկանեանցին պաշտօնազուրկ արեցին, աքսորեցին... Տէր-Ոսկանեանց Մեսրովպ քահանային քահանայագործութիւնից դադարեցնելուց յետոյ, Ներսէս քահ. Տէր-Կարապետեանը դարձեալ իր նպատակին չը հասաւ»։ Խիստ մեծ պատիւ է անում թղթակիցը մեզ պատճառ համարելով Տէր-Ոսկանեանց քահանայի պաշտօնազուրկ լինելուն. այս էլ այնքան ուղիղ է, որքան նախընթացները։

Ի վերջոյ ես կը խնդրէի «Մշակ» թերթին իր ներկայացուցչի միջոցով տեղիս դիւանատան մէջ ծանօթանալ այս գործին։

Ներսէս քահ. Տէր-Կարապետեանց

—

Կարճևան, 5 մարտի

«Մշակի» № 41-ում Կարճևանից ուղթ ստորագրութեամբ մի հերքում էր տպագրված մեր գիւղի ուսումնարանի համար ծագած խռովութիւնների առիթով՝ 1908 թ. «Մշակի» № 263-ում իմ գրած յօդուածի դէմ։

Ուղթ փոխարէն՝ ուղիղն ստորագրութեամբ մի առ մի կարելի է հերքել ուղթ հոգու գրածները։ Բայց որովհետև նորերումս արդէն օրինաւոր հաշտութիւն է կայացված և հաշիւ-հաղ վերացված է թայֆայականութիւնը ու մտքերը բոլորովին խաղաղված, ուստի աւելորդ եմ համարում «Մշակի» էջերը զբաղեցնել աննպատակ բանակռւով։

Մանճալ

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎԸ

(Նամակ խմբագրութեան)

Մարտի 16-ին, Թիֆլիսի Թեմի առաջնորդի հրավիրանօք, առաջնորդարանում տեղի ունեցաւ Թիֆլիսի ծխական դպրոցների հոգաբարձուների ժողովը։

Հրաւիրաթերթերի մէջ յիշված էր, որ ժողովի նիւթերը «յոյժ կարևոր և անյետաձգելի» են։

Առաջնորդը, բանալով ժողովը, յայտնեց, որ թեմական խորհուրդը վճռել է ունենալ մի թեմական տեսուչ և երկու օգնականներ, որոնց համար պահանջվում է 7000 ռուբլի ծախք, աւելացնելով որ թեմական խորհուրդը արդէն մշակել է մի քանի կանոնադրութիւններ, որոնք կը ներկայացվեն կաթողիկոսին ի հաստատութիւն, երբ նա կը գայ։ Ժողովականները թէր ու դէմ մտքեր յայտնելուց յետոյ եկան այն եզրակացութեան, որ ներկայումս, ծխական դպրոցների նիւթական սուղ վիճակի պատճառով, դպրոցների հոգաբարձութիւնները հնարաւորութիւն չունեն իրանց բիւջէից որևէ գումար պակասեցնել և այդ գումարները տրամադրել թեմական խորհրդին։

Ժողովականներից մի քանիսը առաջնորդի ուշադրութիւնն էին հրաւիրում այն եկեղեցիների եկամուտների վրա, որոնք դպրոցներ չեն պահում, սակայն առաջնորդը իր բացատրութիւններով աշխատում և ճգնում էր ապացուցանել, որ դպրոցներ չունեցող եկեղեցիները զուրկ են միջոցներից։

Առաջնորդը ժողովականներին զրկում էր խօսելու իրաւունքից, պատճառաբանելով որ հոգաբարձուները կրկնութիւններ են անում։ Ժողովականներից շատերը, տեսնելով որ ոչ մի եզրակացութեան չէ կարելի գալ, հեռացան։ Մնացածները, առանց վերջնական եզրակացութեան գալու, ցրվեցին, որոշ'լով դիմել հոգաբարձութիւններին առանձին-առանձին, խնդրելով հոգալ վերոյիշեալ ծախքը դպրոցի և եկեղեցու միջոցներից՝ միմիայն թեմական մի տեսուչ վարձելու համար։

Նկատելի էր մի տեսակ պաշտպանութիւն եկեղեցական պաշտօնեաներին, որոնց անփութութեան պատճառով եկեղեցիները տուժում են և միշտ էլ զուրկ են լինում նիւթական միջոցներից, չը նայած որ ժողովականներից մի քանիսը շատ բնորոշ փաստերով ապացուցանում էին իրանց ասածները։

Զարմանում ենք, որ թեմական խորհուրդը այս կարևոր ժողովի առիթով նախօրօք տեղական թերթերում չէր յայտարարել, որի շնորհիւ էլ ժողովին ներկայ էին միայն 30 հոգաբարձու, 75-ի փոխարէն։

Մեր կարծիքով, հրաւիրաթղթերի մէջ պէտք է յիշված լինէին ժողովի զբաղմունքի առարկաները, որպէսզի հոգաբարձուները պատրաստված գային ժողովին։

Ժողովը ցրվեց գիշերվայ $10\frac{1}{2}$ ժամին։

Հոգաբարձու

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ

Արժ. Մեսրոպ վարդապետին*)

Իսկ ինչ կը վերաբերի պրոֆ. Մառի ակնարկած լուսաւորեալ վանականներուն, դուք ուշադրութիւն չէք դարձուցած ձեր կարդացած թարգմանութեան մէջ սպրդած պարզ տպագրական սխալի մը, որուն պատճառաւ ընդհանուր միաբանութեան հասցէին էք վերագրած նոյն մեղադրանքը։ Փոխանակ ըլլալու «մէկը լուսաւորեալ վանականներէն» պէտք է ըլլայ «մէկ քանին լուսաւորեալ վանականներէն, որոնց թւում կան համալսարանական վկայականով անձինք» (տես Թարգմ. «Ախուրեանի» 1908 թ. № 86)։

Ես կը թւեմ այդ մէկ քանի վանականներու անունները, որոնց հետ ծանօթացած եմ կամ ձեր բնակարանի մէջ և կամ Զուարթնոցի մէջ ձեր ընկերակցութեամբ եկած։ Եղիշէ վարդ. Մուրադեան, Բաբգէն վարդապետ, Եղիշէ վարդ. (շուշտակ), Կորիւն վարդ., Յուսիկ եպիսկոպոս։ Այս վերջինս նաև թոյլ տուաւ իրեն, Երևանի առաջնորդարանի մէջ իր ճաշի սեղանին վրայ, օտար սեղանակիցներու ներկայութեան, մինչև իսկ զիս հօս-հօս անուանելու չափ զիջանիլ։ Այդ ճաշին հրաւիրուած էր Խաչիկ վարդապետ, որ նոր ինձ հետ գործով մը Երևան գնացած էր, որուն հետ սեղանակցելու պարտաւորեալ պատիւը տուաւ ինձ Յուսիկ սրբազան։

Ես կը կարծեմ որ այս թւածներս ամենն ալ ուսեալ և զարգացած վանականներ են, այլ սակայն իրողութիւնը այն է, որ ամենուն բերնին մէջ սովորական դարձած էր իմ վարպետ պատուանունս։

Դեռ այս տարուան 1909 թիւ յունվար 1-ի առաւօտը Էջմիածնի տաճարի դրան առջև, կարճ խօսակցութեան մը պահուն, Բաբգէն վարդապետ ակամայ թողուց բերնէն «վարպետ» բառը, բայց ես նկատեցի, որ նա յանցապարտի մը նման շփոթուած խոկոյն վրայ բերաւ «ճարտարապետ» բառը։

Այստեղ արդարութիւնը պարտք կը դնէ վրաս խոստովանիլ որ, Բաբգէն վարդապետ, բաւական ժամանակ առաջ անջատուած վարդապետականներու պարտիէն, ըստ արժանւոյն մարդավայել յարգանքով կընդունէր զիս, և եթէ երբեմն յորջորջման մէջ կը սխալէր, այդ ալ նախկին ուժեղ ազդեցութեան մը արմատացման հետևանքն էր, որ նոր դժուար էր միանգամէն մոռնալ։ Ուստի այս առթիւ Բաբգէն վարդապետ թող ներէ ինձ, իր անուան հետ կցուած փոքրիկ պատմութիւն մը ակամայ մէջ բերելուս համար։

Այժմ այս հարցին ալ վերջ տալու համար, կոչում կընեմ զիս «վարպետ» անունով ճանչցող բոլոր միաբաններուն, ընդ որս նաև Խաչիկ վարդապետին, որ, յանուն ճշմարտութեան և յանուն արդար խղճի, իրենք վկայեն հրապարակաւ, թէ ով սորվեցուցած է իրենց «վարպետ» անունս։ Կարծեմ շատ դժուար պիտի ըլլայ գտնել ուրիշ աղբիւր մը, քանի որ բացի Էջմիածնէն ուրիշ ոչ մի տեղ ինծի այդ անունը չեն տուած, և Էջմիածնի մէջ ալ ձեզ անմիջապէս շրջապատողներու բերնին մէջ սովորական դարձած էր այդ բառը։

Պահ մը ընդունինք, որ դուք տեսած օրերնէդ իբրև ճարտարապետ ընդունած էիք զիս, և բարոյապէս մխիթարելու կաշխատէիք. ինչու ուրեմն ձեր աչքին առջև չորս ամիս շարունակ, զուտ ճարտարապետական թէօրիներով զբաղած, դարաւոր մոխրակոյտի մը ձև ու կերպարանք տալէս յետոյ (որուն հերքման համար տարիներէ ի վեր կաշխատիք և չէք յաջողիր) պրոֆ. Մառի ուղղեալ ինձ համար տուած յանձնարարական նամակի մէջ չըարժանացաք զիս ճարտարապետ անուանել, այլ նկարիչ։

*) Տես «Մշակ» № 57.

Ի՞նչ ծաղր էր այս. միթէ չգիտէիք ճարտարապետ և նկարիչ բառերու անհունապէս տարբեր նշանակութիւնները. եթէ գիտէիք, ինչո՞ւ ուրեմն գրել նկարիչ, քանի որ ես Զուարթնոցի մէջ ոչ պէյզաժներով էի զբաղած և ոչ ալ տեսարաններով:

Ճշմարիտ է որ մասնաւոր բանադատութիւններէ և զանազան անհատական ազդեցութիւններէ ստիպուած չորս տարի յետոյ կամայ թէ ակամայ հրապարակաւ գիս ճարտարապետ անուանեցիք, սակայն արդէն ժամանակը շատ անցած էր:

Շնորհակալ եմ որ 1905 թուին, Պետերբուրգի մէջ, պրոֆ. Վարդանեանի տանը, ամենաջերմ միջնորդութիւն էք յարուցեր ինձ համար, այդ մասին «այլ առակ լուռ լուք», բայց ոչ հիմա, այլ իր անհրաժեշտ ժամանակին:

Իսկապէս շնորհակալ եմ և միանգամայն երախտապարտ, որ ձեր յանձնարարականով ծանօթացուցիք գիս մեծանուն գիտնական պրոֆ. Մառի հետ, որուն հովանաւորութեան տակ՝ խաղաղ ու ապահով կատարեցի ոչ միայն ինծի, այլև համայն գիտական աշխարհի համար շահեկան մի մեծ գործ:

Սակայն ի՞նչ բանի վերագրել ձեր այն գիրար հակասող ընթացքը, որն որ մէկ կողմէն շինելու և ուրիշ կողմերէ քանդելու բնութիւնը ունէր մինչև այսօր: Ինչո՞ւ այս ամենը ձեր կողմէն, քանի որ հանդարտ խղճով համոզուած եմ թէ հանդէպ ձեզ, իբրև հաղուադէպ գիտնական հայ վարդապետի, անկեղծ յարգանք ու մեծարանք տածելէս զատ ոչ մի մեղք գործած չեմ: Անշուշտ այս մասին կը խոստովանիք պերճախօս ապացոյցներ՝ Բասմաջեանի ուղղուած նամակներուս մէջ անձամբ կարդացած ըլլալնիդ, և չէք մոռնար վեհարանի՝ ինձ դէմ հանած խուլ հալածանքը և յաճախ Տաթևի ճամբան ցոյց տրուիլը, միմիայն ձեզ հետ ունեցած մտերիմ վերաբերմունքիս բացարձակ պատճառաւ: Թ. Թօրամանեան

(Կը շարունակվի)

Նրա տեղը նշանակվում է Դօնեան զօրքերի հրամանատար գեն.-լէյտ. Սամսօնօվը:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌԱԳ. ԳՈՐԾ.

17 մարտի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Այսօր կայացաւ Մէխինա-Պետերբուրգ հանգանակիչ յանձնաժողովի վերջին նիստը: Որոշվեց բոլոր գումարները և իրեղէնները ուղարկել ըստ պատկանելոյն և յայտարարել, որ այսուհետև ոչ մի նուիրատուութիւն չի ընդունվի: Յանձնաժողովը ժողովեց և Հռոմ ուղարկեց ընդամենը մօտ 78,000 րուբլի:

Օրվայ ընթացքում խոլերայով հիւանդացան 2 հոգի. մեռնողներ չը կան:

Այսօր առաւօտեան եկան բուլղարական արտաքին գործերի և ֆինանսների մինիստրներ Պապրիկօվը և Սալաբաշեվը:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Թագաւոր Կայսրը բարեհաճեց ներքին գործերի մինիստրի կարգադրութեան տակ դնել 40,000 րուբլի՝ Ռուսաստանի հարաւային մասում հեղեղներից վնասվածներին նպաստ տալու համար:

Այսօր առաւօտեան պետական թղթեր պատրաստող էկսպեդիցիայի արհեստանոցում երևան է հանված 378 թերթ թղթադրամների գողութիւն, որոնք բաղկացած էին 25-ական րուբլի արժէք ունեցող թղթադրամներից, իւրաքանչիւր թերթի վրա 6—6 օրինակ: Արհեստանոցի լուսամուտը կոտրված է և երկաթէ վանդակացանցը կտրված:

Թուրքեստանի գեներալ-նահանգապետ գեն.-ադ. Միշչէնկօն, հիւանդութեան պատճառով, հեռացվում է ներկայ պաշտօնից:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հանքային միանգամայն մաքուր

ՍՊԻՏԱԿ ԱՂ

Նախիջևանի հանքերից, առանց որևէ խառնուրդի, ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է ՉԱՓԱՒՈՐ ԳՆԵՐՈՎ: Կարելի է երկաթուղով ուղարկել ամեն տեղ: Պայմանների մասին դիմել՝ Нахичевань (Эрив. г.), Бр. Джанполадовымъ. Թիֆլիսում դիմել՝ Коммис. и Транспорт. К-ра «Энергія», Пушкинская, № 3.

(հ. կ.) 166. 10—7

ՂՕՇԱՎԱՆՔԻ 600 ԴԵՍԵԱՏԻՆ **ՏԱՅԼԱՐ** ԿՈՉՎԱԾ ՎԱՐԵԼԱՀՈՂԵՐԸ ԵՒ ԱՐՕՏԱՏԵՂԵՐԸ կապալով տալու համար, առաջիկայ ապրիլի 4-ին, ցերեկվայ ժամը 12-ին Կարսի Հայոց Հոգևոր կառավարութեան Ատեանում նշանակված է

ԱՃՈՒՐԴ

և 8-ին՝ կրկնաճուրդ, որին մասնակցել ցանկացողները պայմանների մասին կարող են դիմել Ատեանիս ամենայն օր: Հոգևոր կառավարութեան անդամ

Կորիւն քահանայ Բօթանջեան

(ա. օ.) 227. 5—2

Մօտիկ ապագայում կը տպագրվեն

ՍԱՀԱԿ ԱՒԱԳ ՔԱՀ. ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

ԿՐՕՆԻ հետևեալ պատկերազարդ դասագրքերը

1. Առաջին տարի (ճոխացրած)
2. Երկրորդ տարի,
3. Երրորդ տարի,
4. Գործք առաքելոց:
5. Հին-ուխտի նիւթի մշակութիւնը:

Պատկերները վերցված են՝ 1) եւրոպական յայտնի նկարիչների ընտիր գործերից և 2) ազգային կեանքից:

«Գուտտենբերգ» գրավաճառանոց:

(ե. հ) 148. 10—6

Լոյս տեսաւ և վաճառվում է

Ա. ՏԷՐ-ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ

Հանրամատչելի

ԲԱՌԱՐԱՆ ՕՏԱՐԱԶԳԻ ԲԱՌԵՐԻ ԵՒ Գործածութեան մէջ մտած մտքերի ու դարձուածքների

308 երես. հատով՝ գինը 1 ր., ճանապարհածախսով՝ 1 ր. 20 կ., գումարով 20°/₀ զեղչ:

Հանրամատչելի բառարանը կազմված է գլխաւորապէս այն ընթերցողների համար, որոնք հայերէն գրքեր ու լրագիրներ կարդալիս՝ նրանց մէջ գործածական դարձած եւրոպական և առհասարակ՝ օտարազգի բառերը չեն հասկանում:

Հանրամատչելի բառարանում պարզ ու մատչելի լեզուով բացատրված են թէ օտարազգի բառերը և թէ հայերէնում գործածութեան մէջ մտած զանազան դարձուածքներ:

Հանրամատչելի բառարանում մտցված են նաև զանազան հասարակական ու գիտական խնդիրների վերաբերմամբ այն ամենակարևոր տեղեկութիւնները՝ որոնք անհրաժեշտ են կարդացածի միտքը լաւ հասկանալու համար:

Գլխաւոր պահեստը Զաքարիա Գրիգորեանցի Կովկասեան գրախանութումն է, որի հասցէն հետևեալն է. Тифлисъ, Кавказская Книжная Торговля Захарія Грикурова.

Ճանապարհածախսը գնողի վրա է:

(շ. ե. հ.) 223. 3—2

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԿՐՕՆՆԵՐԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Հիւսեց

Երուանդ վարդապետ

ՏԷՐ-ՄԻՆԱՍԵԱՆՑ

XI և 433 էջ, գինն է 1 ր. 50 կոպ.

Դիմել Էջմիածին, Երուանդ վարդապետին:

231. 5—2

Լոյս տեսաւ 2-րդ հրատարակութեամբ

ԱՂԱ ՆԵԳՐԻ-Ի

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԹԱՐԳՄ. ՅԱԿՈԲ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

Երկու պրակը միասին լրացրած՝ բանաստեղծուհու վերջին լուսանկարով:

ԳԻՆԸ 50 Կ.

Պահեստը «Գուտտենբերգ» գրախանութում:

(հ. կ.) 184. 5—4

Մանկաբարձուհի եւ սաստաժիստ

Հ. ՍԱՆԹՈՒՐԵԱՆ-ԴԱՒԹԵԱՆՑԸ

Ընդունում է ծնունդներ և բժշկում է բժշկի խորհրդով կանացի հիւանդութիւններ, սրսկում է կանանց, աղամարդկանց և երեխաների կաշուի տակ թէ իր և թէ հիւանդների մօտ մատչելի գնով: Գաւառացիներին տալիս դիւրութիւն և խորհուրդներ կանանց հիւանդութիւնների վերաբերմամբ:

Ընդունելութիւնը ամեն օր ժամը 12—1-ը, իսկ կիրակի օրերը պատուաստում է ծաղիկ: Հասցէն՝ Петхаинскій подъемъ № 4, д. Симонянца.

(հ. կ.) 51. 50—22

ՆԻԿ. ՄԱՏԻՆԵԱՆԻ

գրախա «**ՓԱՐՈՍ**» նութում

Վաճառվում են նոր լոյս տեսած հետևեալ

գրքերը

1) Ե. Թափչեան—Երիտասարդ Թիւրքիան և հայերը, գինն է 60 կ.
2) Կ. Դօբրինին—Հին Արևելքի քաղաքակրթութիւնը, գ. 1 ր.
3) Պրօֆ. Ա. Ֆուռնիէ—Բժշկվում է արդեօք սիֆիլիսը, 35 կ.
4) Ա. Վրոյր—Կենսագրական նիւթեր, 20 կ.
5) Աղա Նեգրի—Բանաստեղծութիւններ I և II մասը, 50 կ.
6) Յ. Թումանեան—Շունն ու կատուն (մանկական պատկ.) 25 կ.
7) » Անբաղդ վաճառականներ 35 կ.
8) » Ուլիկը 15 կ.
9) » Աղուէսը 15 կ.
10) » Անյաղթ աքլորը 15 կ.
11) » Ծիտը 15 կ.
12) Գ. Երիցեան—Կարմիր գլխարկ 08 կ.
13) » Կօշկաւոր կատուն 08 կ.
14) » Փնջիկ մանկական օրացոյց 10 կ.
15) Ե. Թափչեան—Գրական-գիտական ժողովածու 1 ր. 50 կ.
16) Р. М. Амировъ—Слезы царицы 60 к.
17) Мурацанъ—Священникъ Андріясъ 60 к.
18) Г. Агаянцъ—Арекназанъ 20 к.

Վաճառվում են նաև բոլոր տեսակի հայերէն գրքեր. պատուէրները կատարվում են ճշդութեամբ:

Օտար քաղաքներից դիմել հետևեալ հասցէով՝ Тифлисъ, Ник. Матинянцу, Книжный кіоскъ «ПАРОСЪ» Эриванс. площ.

ԿՕՆԵԱԿ Օ. Ս.

Դ. Զ. ՍԱՐԱՋԵՎ

ԹԻՖԼԻՍ

Գլխաւոր գրասենեակը դարձնում է սիրողների ուշադրութիւնը այս՝ նոր վաճառքի հանված՝ ՇԱՏ ՀԻՆ կօնեակի վրա:

(19, 22, 25, 26) 229. 4—1

Լ. ԼԵԱԼԷՖԻ լաբօրատօրիայից Օրլէան քաղաքում (Ֆրանսիա).

ՉԵՂՋԱՆԱԼՈՒ

դէմ բոլորից ընդունված միջոց բժիշկ Դէշանի ԻՕԴԻՐԻՆԸ

(Iodhyrine du d-r Deschanp)

Առաջարկվում է բժիշկների կողմից իբրև փայլուն հետևանքներ ունեցող:

Բժ. Դէշանի Իօդիրինը ամենայայտնի միջոց է ներկայանում չաղանալու դէմ. նրա արագ և ազդու գործողութիւնը նկատվում է բժշկութեան հէնց սկզբում:

Բժ. Դէշանի Իօդիրինը բոլորովին անվնաս է օրգանիզմի համար:

Գիրանալը հեռացնում է աստիճանաբար ամենակարճ ժամանակամիջոցում:

Մի արկղի գինը, որ իր մէջ պարունակում է 60 դեղահատիկ, արժէ 4 ր. 25 կ.:

Վաճառվում է բոլոր դեղատներում և դեղագործ խանութներում:

Ռուսաստանում գլխաւոր ներկայացուցչութեան հասցէն՝ Торговый Домъ Люксембургъ и К-о, Варшава, Журавья, № 40.

(19,29,ապ.9,19,29) (В.20060) 233. 5—1

Կովկասի Հայոց Բարեգործական Ընկ. Խորհուրդը յայտարարում է, որ ընկ. նոր շինած բարվանսարան իրա կրպակներով և նրկուղներով, որոնք գտնվում են Ուգօլնայա և Ակիմօվսկայա փողոցներում (գլխաւոր մուտքը Հայոց բազարից)

ՏՐՎՈՒՄ Է ԿԱՊԱԼՈՎ

Աճուրդը նշանակված է մարտի 22-ին, ցերեկվայ ժամը 12-ին: Պայմանների մասին կարելի է տեղեկանալ ընկերութեան գրասենեակում, Արաս-Արաղսկայա հրապարակ, № 7, սեփ. տուն, ժամը 9-ից մինչև 2-ը:

ԽԱՆՈՒԹ ԵՒ ՊԱՀԵՍՏ

Ամեն տեսակ արձանների, նոյնպէս և մարմարիոնից պատրաստված անօթների:

(հ. կ.) Գները չափաւոր են: 185. 6—4

„ՊՐՕՎՕԴՆԻԿ"

ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՌԻԳԱՅՈՒՄ

1897 թ. 1888

ФАБРИЧ. КЛЕЙМО ПРОВОДНИКЪ РИГА Т. Р. Ф. З. Р. Т.

Անդրկովկասեան ֆաբրիկային պահեստ Թիֆլիսում

Սօլօլակսկայա փող., № 4.

ԱՌԱՋԱՐԿՈՒՄ Է ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ԵՒ ՀԱՏՈՎ՝

ԼԻՆՕԼԷՈՒՄ մեծ քանակով, միագոյն և նկարներով.

ԱՍԲԷՍՏԻ ԿԱՐՏՕՆ.

ԱՍԲԷՍՏԻ և ՏԱԼԿԻ ՆԱԽՇԵՐ.

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«ՅԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ» ԼԻՆՕԼԷՈՒՄ միջանցիկ նկարներով, որոնք չեն ձևափոխվում մինչև լինօլէումի վերջնական մաշվելը:

ԼԻՆԿՐՈՒՍՏԱ (յաւիտենական պաստառներ) ռելիէֆ նկարներով՝ զարմանալի իրանց շքեղութեամբ և մեծ խնայողութեամբ:

ՀԱՏԱՎԱՃԱՌՈՒԹԻՒՆ աշխարհի ամենալաւ

կրկնակօշիկների **ՊՐՕՎՕԴՆԻԿ**

(№ 1) 25—12

„ВѢСТНИКЪ ЕВРОПЫ"

Издаваемый М. М. Ковалевскимъ подъ редакціей К. К. Арсеньева

При ближайшемъ участіи

М. М. Ковалевскаго, Н. П. Котляревскаго В. Д. Кузьмина-Караваева, А. С. Посникова, Л. З. Слонимскаго, и К. А. Тимирязева.

Книга 3-я.—МАРТЪ, 1909

Двѣ англійскія геліогравюры: Н. В. Гоголь и А. И. Чупровъ. 1. *Музыка и освободительныя идеи.*—С. Булича.—2. *Аннексія Босніи и Герцеговины и отношеніе къ ней славянства.*—П. Лаврова.—3. *Вещи.*—Записки мужа.—П. Д. Боборыкина.—4. *Защита свободы совѣсти.*—С. Мельгунова.—5. *Письма изъ Шлиссельбургской крѣпости*—7-9. Н. Морозова.—6. *Происхожденіе Германской Имперіи.*—Историческій очеркъ. 1-4.—А. Дживелегова.—7. *Какъ росла моя вѣра.*—Отрывки изъ автобіографіи.—1-4.—А. Луговаго,—8. *Изъ «Западно-Восточнаго дивана» Гете.*—Книга «Зулейка»—Н. Г. Дебольскаго.—9. *Общинное землевладѣніе на Западѣ.*—М. М. Ковалевскаго.—10. *На склонѣ.*—стих. А. Колтоновскаго.—11. *«Новый курсъ» политики по рабочему вопросу.*—Проекты, рабочаго законодательства съ 1905 по 1908 г.—К. Пажитнова.—12. *Письма И. С. Тургенева къ его нѣмецкимъ друзьямъ.*— Съ предисловіемъ И. Гальперинъ-Камискаго.—1. Письма И. С. Тургенева къ Юліану Шмидту.—1868—1881.—13. *«Пѣсня пѣсней.*—Романъ Г. Зудермана—Hermann Sudermann, Das Hohe Lied.—14-20—Съ нѣм. З. В.—14. *Хроника.—Московскій профессоръ-гуманистъ.*—Памяти Н. И. Стороженка.—Изд. Общества Любителей Росс. Слов.—И. Бороздина.—15. *Съѣздъ землеустроителей и судьба хуторовъ.*—Ѳ. Ѳ.—16, *Внутреннее обозрѣніе*—17. *Критическіе наброски.*—С. Адріанова—18. *Философскія теченія русскаго марксизма*—Обзоръ М.А-въ.—19. *Литературное обозрѣніе*—20. *Литературная статистика «Вѣстника Европы».*—Л. З. Слонимскаго—21. *«Отцы» и «Дѣти»*—Къ характеристикѣ нѣмецкаго либерализма.—Письмо изъ Германіи—S. 22. *Письмо изъ Парижа*—I. А. Чернова. 23. *Письмо изъ Америки.*—II. А. Тверского.—24. *Иностранное обозрѣніе.*—25. *Изъ художественной хроники.*—И. Лазаревскаго.—26 *Изъ общественной хроники.*—27. *Библіографическій листокъ.*

Редакція журнала: Спб., Моховая 32. Подписка принимается въ Спб. въ конторахъ журнала: 1) Вас. остр., 5 л., 28; 2) Загородный просп., 14, въ Москвѣ—въ отдѣленіи конторы, Большая Никитская, 5., въ Кіевѣ—книжный магазинъ Н. Оглоблина, Крещатикъ, 33; въ Одессѣ, книжный магазинъ «Образованіе», Ришельевская 12; въ Варшавѣ—книжный магазинъ Н. Карбасникова и, кромѣ того, во всѣхъ извѣстныхъ столичныхъ и провинціальныхъ книжныхъ магазинахъ.

Книгопродавцы съ каждаго годового экземпляра могутъ удерживать 50 коп,

	Годъ:	Полгода:	Четверть:
Безъ доставки:	15 р. 50 к.	7 р. 75 к.	3 р. 90 к.
Съ дост. въ Спб.	16 „ — „	8 „ — „	4 „ — „

	Годъ:	Полгода:	Четверть:
Съ пересылкою;	17 р.	9 р.	8 р. 5, 4,4,4 р.
За границей:	19 „	10 „	9 „ 5,5,5,4 р.

(չ.) 219. 1—1